

Riksdagens protokoll

1994/95:78

Torsdagen den 23 mars

Kl. 12.00 – 12.43

Protokoll
1994/95:78

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 17 mars.

2 § Meddelande om muntliga frågor till regeringen

Förste vice talmannen meddelade att torsdagen den 30 mars kl. 14.30 skulle följande statsråd besvara muntliga frågor:

Statsminister Ingvar Carlsson, försvarsminister Thage G Peterson, kommunikationsminister Ines Uusmann, jordbruksminister Margareta Winberg och miljöminister Anna Lindh.

Statsministern skulle besvara övergripande och allmänpolitiska frågor. Frågor till övriga statsråd förutsattes beröra deras ansvarsområde inom regeringen.

3 § Meddelande om svar på interpellation

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelse:

Interpellation 1994/95:79

Till riksdagen

Beträffande interpellation 1994/95:79 av Lars Tobisson (m) om den monetära unionen får jag meddela att jag inte kan besvara den inom föreskrivna fyra veckor.

Skälet härtill är att vi inte funnit någon debattdag som passar interpellanten och mig på grund av bl.a. påskuppehåll och utrikes tjänstesor.

Jag kommer att besvara interpellationen den 8 maj 1995.

Stockholm den 17 mars 1995

Göran Persson

4 § Svar på interpellation 1994/95:73 om åtgärder mot mobbningen i skolan

Svar på interpellation

Anf. 1 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Sten Tolgfors har i en interpellation frågat mig vad regeringen gör för att se till att skollagens intentioner angående insatser mot mobbning uppfylls, vad jag vill göra för att stoppa våldet i skolan och om jag är beredd att utreda effekterna av att ge skolledningen anmälningsplikt för våld och grova trakasserier i skolan.

Min uppfattning är att det skall vara lärorikt, roligt och tryggt att gå i skolan. Ett sådant klimat är en förutsättning för såväl kunskapsutveckling som personligt växande i vid mening.

Varje form av mobbning, trakasserier och våld är fullkomligt oacceptabelt. Det leder till en tragedi för individen, samtidigt som det förstör den ömtåliga miljö som är en förutsättning för kunskapsutveckling och personligt växande.

Jag känner därför en stor oro, rädsla och ilska över det våld som finns i samhället och den mobbning som förekommer på vissa skolor runt om i landet.

För att minska våld, trakasserier och mobbning krävs insatser på många olika områden – insatser på både kort och lång sikt. Sådana här problem kan inte utplånas med en enda kampanj – eller med hårdare straff. Kontinuerliga insatser som engagerar alla samhällsmedborgare är nödvändiga.

Kampen mot orättvisor och förtryck, såsom mobbning, handlar i grunden om vilket samhälle vi skapar – om solidaritet och om rättvisa, om att var och en skall känna sig trygg i samhället och ha självkänsla.

Som skolminister prioriterar jag kampen mot segregation och utslagning, såväl mellan skolor som inom skolor.

Av de dokument som styr skolans verksamhet, skollag, läroplaner och kursplaner framgår klart att skolan har ett stort ansvar för att främja förståelse för andra människor och för att motverka våld, främlingsfientlighet och rasism. Mobbning och trakasserier får under inga omständigheter förekomma i skolan. Det är den enskilda skolans ansvar att hitta vägar att nå de uppsatta målen.

I skollagen 1 kap. 2 § står: "Verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö. Särskilt skall den som verkar inom skolan bemöda sig om att hindra varje försök från elever att utsätta andra för kränkande behandling".

Rektorn i varje skola har ett särskilt ansvar för skolans insatser för att motverka alla former av mobbning och trakasserier bland elever och vuxna. De vuxnas – såväl lärares som annan skolpersonals och föräldrars – förmåga att hantera tendenser till mobbning och trakasserier är mycket viktig.

Jag vill dock understryka att bestämmelser i skollagen, läroplaner och kursplaner inte får uppfattas som om skolan skulle vara en plats där annan lagstiftning som rör våld och trakasserier inte skulle gälla.

Tvärtom är det en markering av skolans särskilda ansvar för att uppmärksamma tendenser till ett icke acceptabelt beteende. I detta ansvar ingår också att skolan skall söka samarbete med exempelvis polis och socialtjänst, i syfte att göra klart att samhällets lagar och regelsystem gäller också i skolan.

Både skolan som myndighet och var och en som arbetar inom skolan har en anmälningsskyldighet enligt socialtjänstlagen. Skolan skall genast anmäla till socialnämnden om det finns skäl att anta att nämnden behöver ingripa för att skydda en underårig.

Inom Skolverket pågår ett projektarbete som syftar till att ta fram olika modeller och metoder för att kunna hantera mobbning. I projektet deltar 19 kommuner. Under 1994 har Skolverket redovisat projektets samlade erfarenheter och olika modeller.

Här hittar vi t.ex. Svedala kommun och Skärholmen. I Svedala kommun har under senare år ett par mobbningsfall fått stor uppmärksamhet i de lokala tidningarna, TV och radiostationerna. Detta gjorde att man aktualiserade en översyn av skolornas handlingsprogram mot mobbning samt att man samtidigt kände det angeläget att förbättra barns, ungdomars och vuxnas attityder till varandra. Vid en av kommunens skolor läggs mycket tid på arbetsklimatet i klassrummen. Genom klassråden, smågruppssamtal i åk 2 och 5, trivselintervjuer med åk 3 och 4 och utvecklingssamtal med föräldrar och elever upptäcker man tidigt att mobbning förekommer. Barnen kan även på bestämda tider ringa anonymt till "öppen telefon". På initiativ av eleverna har man utbildat "föredömen". Elever ur årskurs 9 utbildas och ställer upp som FBI (Föredömen Bråkar Inte). De agerar mot normstridigt beteende, och om en konfliktsituation uppstår skall de först och främst påkalla uppmärksamhet från skolpersonal.

På Österholmsskolan i Skärholmen har man under tio år arbetat med kamratstöd. Idén kom från Hassela Solidaritet som besökte skolan och berättade om sina erfarenheter av att använda äldre ungdomar som förebilder för de yngre. Man överförde de erfarenheterna till skolan men utifrån skolans villkor och förutsättningar. Viktigt med dessa kamratstödjare är att de själva helst skall ha gått i samma skola, bo i förorten och vara 20–24 år gamla. Kamratstödjarna och det arbete som andra personalgrupper lägger ner för att skapa en skola med positiv anda är bl.a. en bidragande orsak till att minska mobbningen.

En "populärversion" av projektredovisningen, från Skolverkets projektarbete, kommer att spridas till alla skolor som en idébank. Projektet kommer att fortsätta i ytterligare två år.

Skolan är en förberedelse för vuxenlivet. Men skolan är också en viktig del av livet självt för alla elever som tillbringar en stor del av sin tid i skolan, år ut och år in. Det är inte bara lektioner, ämnen, betyg osv. som är viktiga i skolan. Det är också kamrater, samvaro på raster, lek, spel, diskussioner med vuxna osv. Det är viktigt att utgå från denna helhetssyn i det skolpolitiska arbetet. Staten har under många år koncentrerat uppmärksamheten på vad man kan kalla skolans yttre former. Det har handlat om skolans styrning, betygssystem, läroplaner osv. Nu är det tid att koncentrera uppmärksamheten på att försöka utveckla det

inre arbetet i skolan. Jag och regeringen har just tillsatt en kommitté med uppdrag att belysa det inre arbetet i skolväsendet för barn och ungdomar och föreslå åtgärder för att stimulera den pedagogiska utvecklingen.

Regeringen har också beslutat att ge Barnombudsmannen i uppdrag att ta över ansvaret för den nationella kampanj mot mobbning som initierats av Barn- och ungdomsdelegationen. Barnombudsmannen skall i det arbetet samverka med berörda myndigheter och organisationer.

Jag är inte nu beredd att utreda någon anmälningsplikt för skolledningarna när våld och trakasserier förekommer. Min bedömning är att lagstiftningen är tillräcklig på området. Jag utgår ifrån att skolledningar och andra vuxna som finns i och omkring skolan söker konstruktiva lösningar när problem uppkommer och gör anmälningar när så är befogat.

Genom att fokusera skolpolitiken på det inre arbetet och stimulera pedagogiskt utvecklingsarbete kan vi stärka möjligheterna för skolans elever och vuxna att ta sig an problem som uppstår.

Anf. 2 STEN TOLGFORS (m)

Herr talman! 100 000 svenska barn och ungdomar – mer än en hel årskull – beräknas vara utsatta för mobbning och kränkningar i eller på väg till skolan. Lägg därtill alla de föräldrar, syskon och andra anhöriga som berörs av problemen. Då förstår man att mobbning i dag är ett direkt folkhälsoproblem som måste tas på allra största allvar.

För mig är mobbningsfrågan i grunden ideologisk. Det handlar om den enskildes ovillkorliga rätt till full respekt för sin person. Barn och ungdomar skall kunna gå trygga till skolan, känna sig trygga under skoldagen och ta sig hem trygga. Allt annat är ett misslyckande för politiken, skolan och samhället i stort. Det är dags för krafttag mot mobbningen.

Jag har under det senaste året förvånats mycket över bristen på debatt kring problemen med mobbning. Möjligen kan tystnaden förklaras med att mobbning är ett svårt och känsligt ämne som inte sällan förknippas med skuld känslor. Men tystnaden måste brytas.

Öppenhet om problemen på våra skolor är en förutsättning för att man skall kunna komma till rätta med problemen. Det är dessutom viktigt att politiker, skolan och människor i allmänhet genom debatten visar stöd för dem som utsätts. Lokala politiker som jag har träffat hävdar regelmässigt att mobbningen visst är ett allvarligt problem för skolan – men inte just i deras i kommun. Detta är fel.

Herr talman! Den som drabbas och hans eller hennes anhöriga befinner sig ofta i en utsatt situation då det inte är lätt att ställa krav på handling från samhällets sida. Det kravet skall inte heller behöva ställas. Det skall gå att få hjälp i alla fall.

Många föräldrar upplever också att skolan inte gör tillräckligt för att komma till rätta med problemen. Mobbning tillåts i vissa fall pågå år efter år efter år utan att kraftfulla insatser sätts in. När någonting väl görs upplevs inte heller alltid åtgärderna som rättvisa. Den mobbade

eleven – den som utsätts – kan bli den som erbjuds att byta skola eller klass. Men som en mamma sade till mig: Varför skall mitt barn som inte har gjort någonting vara den som tvingas flytta? Varför flyttar man inte på dem som orsakar problemen?

Med detta vill jag säga att åtgärder inte får väljas för att de är lätta utan för att de är rätta. Att inte tillräckligt mycket händer tillräckligt snart förvärrar faktiskt de utsatta barnens situation. Passivitet från skolledning, lärare, övrig skolpersonal eller vuxna i allmänhet uppfattas som ett tyst medgivande till mobbningen. Det här är inte acceptabelt, inte minst eftersom skollagen säger att de som jobbar i skolan särskilt skall bemöda sig om att hindra varje försök från elever att utsätta andra för kränkande behandling. Som jag ser det behövs åtgärder för att man skall se till att skolan nu börjar leva upp till lagens intentioner.

Herr talman! På många skolor runt om i landet jobbas det verkligen med mobbningsproblematiken. Man tar den på allvar. Skolan har generellt sett under de senaste åren, inte minst under den borgerliga regeringens tid, börjat trappa upp arbetet mot mobbning. Men verkligheten, siffrorna, säger oss dock att åtgärderna är långtifrån tillräckliga. Alla skolor gör inte tillräckligt mycket för att komma till rätta med problemen, om de alls gör någonting.

Att mobbning stoppas i tid är inte bara viktigt för dem som utsätts för kränkningarna; för dem är det naturligtvis fundamentalt. Det finns uppgifter som visar att de som börjar mobba andra i tidiga år löper en betydligt högre risk för kriminalitet längre fram i livet. Uttrycket "det börjar med en nål och slutar med en silverskål" är i högsta grad levande just när det gäller mobbningsfrågan. Undfallenhet i fråga om mobbning och trakasserier i skolan slår tillbaka mot samhället längre fram i form av ökad brottslighet.

I det här sammanhanget vill jag säga att jag oroas av det våld, inte sällan grovt, som förekommer i skolan. Jag menar att vi i skolan, i allmänhet vuxna, som kommer i kontakt med ungdomar måste sätta tydliga gränser för vilka beteenden som kan accepteras, och vi måste inte minst stödja dem som far illa.

Det är dags för en diskussion om hur skolans interna rättssystem hanteras. Sådant som utanför skolan skulle kallas misshandel, olaga hot och trakasserier polisanmäls långtifrån alltid av skolans rektorer. Man föredrar att hantera problemen internt av hänsyn till de inblandade och ibland faktiskt också av hänsyn till skolans rykte. Detta riskerar att sända fullständigt felaktiga signaler till riktigt stökiga elever som är på väg att hamna snett.

Misshandel, trakasserier och hot är just misshandel, trakasserier och hot även om detta sker i skolan. När sådana här saker inträffar i skolvärlden menar jag att det är dags att överväga en anmälningsplikt för skolledningen.

Avslutningsvis, herr talman, efterlyser jag en mycket stark och tydlig signal från skolministern till landets skolor, skolledningar och lokala politiker om att arbetet mot våld och mobbning måste prioriteras på ett helt annat sätt än tidigare.

Anf. 3 ERIK ARTHUR EGERVÄRN (c)

Herr talman! Sten Tolgfors har tagit upp en mycket angelägen fråga i den här interpellationen till statsrådet Ylva Johansson. Jag har anmält mig till denna interpellationsdebatt av två anledningar.

Jag har undervisat på högstadiet i 30 år. Jag har alltså sett mobbning förekomma då och då och har givetvis efter bästa förmåga försökt ingripa. Samtidigt har jag kunnat konstatera att skolan och samhället inte har några bra instrument för att komma till rätta med detta problem.

Låt mig inledningsvis säga att jag delar Sten Tolgfors uppfattning. Samhället – detta är nämligen en samhällsfråga och inte bara en intern skolfråga – måste tydligare visa att våld, våldshot och trakasserier inte är någonting som är acceptabelt i skolan och mellan ungdomar. Det är inte acceptabelt bara för att de som utför detta som regel inte är straffmyndiga.

Skolan är en helt vanlig arbetsplats och skall inte ha några egna rättsregler eller rättssystem. De regler som gäller ute i samhället och på arbetsplatser i övrigt skall givetvis också gälla i skolan.

Våldet har ökat i samhället, därmed även i skolan. Det har också krupit allt längre ner i åldrarna. Det kunde vi bl.a. höra i TV2:s program i morse. En kriminolog och en rektor verifierade just detta fenomen.

Som statsrådet sade finns det naturligtvis många komplicerade orsaker till detta. Ett viktigt skäl, som jag ser det, är samhällets oförmåga att reagera tidigt, att stämma i bäcken i stället för i ån, som ordspråket säger. Just i skolan kan våldstendenser och våldsbeteenden, bl.a. i form av mobbning, upptäckas tidigt och i unga år. Därför är det oerhört viktigt att skolan reagerar och agerar kraftfullt.

Mobbning utgör ett komplicerat problem. Ett komplicerat problem kräver naturligtvis ett flertal komplicerade motåtgärder. Från Centerns sida har vi i ett antal motioner genom åren pekat just på detta. Vi har pekat på behovet av en ökad föräldramedverkan, av ett bättre vuxennätverk i skolan och givetvis av utbildning av lärare och annan skolpersonal om hur dessa problem upptäcks och hanteras. Vi har också föreslagit någon form av trygghetsplan. Precis som Sten Tolgfors sade måste varje elev, varje människa, ha rätt att gå till sin arbetsplats utan fara.

Vi har pekat på behovet av små klasser och små skolor. Det innebär inte att man skall idyllisera dem och tro att mobbning inte förekommer där. Men det är klart bevisat att mobbning i varje fall är betydligt mindre frekvent i små skolor än i stora skolor. I våra motioner har vi också pekat på att ett tidigt ingripande är en mycket viktig åtgärd mot mobbning. Det är viktigt att skolan och samhället visar att man inte accepterar mobbning utan att det t.o.m. kan bli en polisanmälan och en rättspåföljd.

Bl.a. exempel från Stockholmsområdet har bevisat att polisanmälningar på lång sikt har en dämpande effekt mot mobbning. En polisanmälan skall naturligtvis inte göras urskillningslöst. Men det finns givna och alldeles självklara situationer där en polisanmälan måste till för att

samhällets avståndstagande skall markeras. Vi accepterar t.ex. inte rent fysiskt våld eller hot om våld på något annat ställe i samhälle. Varför skall vi göra det i skolan? Det handlar givetvis om alla sammanhang där det förekommer någon form av vapen. Det må gälla allt från knivar till sprej eller andra saker som kan betecknas som vapen. Detta är inte accepterat någon annanstans i samhället. Varför skulle det vara accepterat i skolan?

Sten Tolgfors har i denna interpellation anfört behovet av en anmälningsplikt för att skolledningarna därigenom skall få mera råg i ryggen och för att samhällets avståndstagande skall markeras. Jag tycker att det är en idé som är väl värd att pröva.

Anf. 4 GUNNAR GOUDE (mp)

Herr talman! Jag begärde ordet eftersom jag just kommer från utbildningsutskottet där vi har haft en diskussion om mobbningsfrågor. Jag kan hälsa att den debatt som har efterlysts här är mycket livlig i det utskottet. Jag kan konstatera att samtliga partier är totalt eniga när det gäller mobbningsproblemet. Man vill naturligtvis från alla håll och kanter stävja mobbningen i våra skolor.

Detta intresse för mobbningsfrågan har varit lika starkt år ut och år in under en mycket lång period. Men tyvärr är Sverige litet unikt på det sättet att vi inte har kommit till skott med ett ordentligt antimobbingsprogram. I vårt grannland Norge gjorde man för snart tio år sedan en satsning med anledning av ett par suicidfall hos mobbade elever. Man gjorde en kraftsamling och undersökte samtliga norska skolor. Under ledning av en svensk professor i psykologi, Dan Olweus, utvecklade man ett program för att upptäcka, förebygga och åtgärda mobbning. Sedan skulle man följa upp de mobbningsfall som man hittade.

Detta program används nu i Norge. Det används dessutom internationellt. Jag vet att man t.o.m. på flera ställen i Australien har använt det. I Tyskland, England och Kanada har man också det här programmet. I Sverige har man inte tagit till sig den här kunskapen. Det är allvarligt. Mobbningen handlar nämligen inte om det öppna våldet. Det typiska för ett mobbningsfall är att klassläraren inte känner till att mobbning förekommer, och föräldrarna känner inte till att deras barn är mobbat. Det är alltså den typiska situationen. Som några talare har sagt duger det inte att invänta en anmälan eller att det finns en anmälningsplikt vid upptäckt av mobbning. Det måste till mycket kraftigare åtgärder.

Miljöpartiet, som jag representerar, har krävt att varje skola i Sverige skall ha ett ordentligt program mot mobbning. Hur upptäcks, åtgärdas och följer man upp mobbning? Alla dessa frågor skall finnas med. Det programmet tror jag är nödvändigt bl. a. av den anledningen att mobbning är ett dolt problem. Man måste alltså agera kraftfullt för att upptäcka det och sedan åtgärda det.

Det har skett attitydförändringar. Det noterar vi med glädje. De pågår fortfarande, bl.a. genom denna diskussion, men det räcker inte. Jag skulle vilja fråga varför vi inte får ett antimobbingsprogram vid varje

skola. Det skall vara en plikt, och Skolverket skall ha ett tillsynsansvar, så att programmet verkligen efterlevs.

Anf. 5 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Jag tror att flera har berört en mycket viktig del av den här problematiken. Det finns en svårighet eller en ovilja att se de mobbningsfall som finns.

Skolverkets undersökningar visar att ungefär 10 % av eleverna uppger att de upplever mobbning i skolan. Ungefär lika många elever känner sig otrygga när de går till skolan. Detta är självfallet ett oerhört stort problem och en prioriterad fråga för mig som skolminister och för hela regeringen.

Signalsystemet är mycket tydligt på den här punkten från statsmakternas sida, från mig som skolminister och från regeringen. Alla former av trakasserier, mobbning och våld mot enskilda människor och grupper i skolan och i samhället i övrigt är fullkomligt oacceptabla. Detta är klart i kollagen och i läroplanen för grundskolan och gymnasieskolan.

Jag vet att man nu arbetar aktivt ute på skolorna med att realisera den här signalen och dessa lagar. Till Gunnar Goude vill jag säga att det faktiskt redan finns krav på handlingsprogram i den meningen att skolorna i sin lokala arbetsplan måste kunna redovisa hur de tänker uppfylla de målsättningar och de ålägganden som finns i kollagen och i läroplanen. Målsättningarna och åläggandena är mycket tydliga på den här punkten. Detsamma gäller det kommunala ansvar som redovisas i den kommunala skolplanen.

Jag tror också att vi måste erkänna att det inte finns *en* metod för att komma åt mobbningen som är den rätta. För att man verkligen skall få någon effekt måste man utgå från de lokala förutsättningarna och de människor som finns på skolan. De lärare och andra vuxna som arbetar i skolan måste få stöd och uppmuntran, så att de vågar öppna ögonen och öronen för vad de ser och hör. Det förekommer nämligen någon form av mobbning, eller att vissa människor är utsatta, på nästan alla skolor.

Jag tror att man inte vågar och orkar se de här problemen om man inte känner att man får stöd ifrån sin skolledning och sina kolleger i hur problemen skall åtgärdas. Trots att det finns många olika metoder som har visat sig väldigt verksamma för att stävja mobbning i skolor, tror jag man kan se några gemensamma drag.

Det är att det finns tydliga värderingar som man är överens om på skolan.

Det är att lärarna och alla vuxna som finns på skolan samarbetar, stöttar varann och gemensamt bildar ett vuxennät som ingen ung människa tillåts falla igenom.

Det är att man hjälper varandra i det arbetet. Ingen tittar åt ett annat håll om någonting händer i korridoren. Ingen stänger dörren när man hör att något pågår i ett annat klassrum, i korridoren eller på skolgården. Man delar inte bara upp arbetet emellan sig, utan faktiskt samarbe-

tar som vuxna. Detta är ett vuxenansvar, både för de vuxna i skolan och för alla oss vuxna i samhället, vill jag påpeka.

Föräldramedverkan brukar vara en viktig ingrediens i de program som lyckas. Föräldrarna måste vara delaktiga och medverka i skolan och i åtgärderna mot mobbning. Det är ett bra recept för att lyckas.

Ytterligare en sak är att man måste ha ett tidigt ingripande. Man får inte vänta till dess en mobbningssituation har övergått till en våldssituation, där någon också kommit till fysisk skada. Då är det mycket svårare att åtgärda problemet än i det tidiga skedet.

Det är också viktigt att alla elever i skolan ser vad som görs. Eleverna är ofta mycket mer medvetna om de problem som finns än vad lärare och andra vuxna är. Då är det viktigt, också gentemot de elever som inte själva är inblandade i mobbningssituationen, att det blir tydligt att skolan reagerar mot de tendenser till eller verklig mobbning som finns.

Jag menar att signalsystemet finns, lagarna finns, reglerna finns, uppmaningarna finns. Det finns också intresse och aktivitet, det finns idéer ute på skolorna. Men efter det att de tydligare signalerna kom under den förra mandatperioden – och det tycker jag är bra – har det också blivit en större aktivitet ute på skolorna. Det är också bra, för det är där som det verkliga arbetet måste ske.

Anf. 6 STEN TOLGFORS (m)

Herr talman! Jag tror att vi alla måste vara överens om att insatserna för att förhindra att mobbning uppstår och för att stoppa den när den har börjat inte varit tillräckligt omfattande eller tillräckligt bra. Drygt 100 000 barn beräknas vara utsatta.

Då räcker det inte att som skolministern skriva att detta är något som sker på "vissa skolor", som det stod i hennes första svar.

Det räcker inte med att skriva "jag utgår ifrån" att skolledningar och andra vuxna tar tag i detta. Vi vet att så inte sker.

Vi vet att både intensiteten i och framgången med skolans arbete mot mobbning varierar över landet. Vissa är verkligen ambitiösa. Det är jag jätteglad för. Men vissa gör långt ifrån tillräckligt.

Hur man än vrider och vänder på den här frågan, vilket parti man än tillhör eller har tillhört, så måste ändå utgångspunkten vara att mer måste göras. Situationen i dag är oacceptabel.

Därför blev jag ledsen när jag hörde skolministerns första svar, att inget nytt är att vänta från skolministerns sida. I svaret säger skolministern egentligen bara att mobbning är oacceptabelt. Det är i och för sig bra att landets skolminister säger det, tycker jag. Sedan talar hon om vad som redan har gjorts på området. Men vad skall göras åt en oacceptabel situation? Skollagens intentioner verkar inte uppfyllas fullt ut på alla skolor över hela landet.

Det får inte vara så att mobbade elever tvingas byta skola för att få hjälp mot mobbningen. Vi måste nå ut i skolorna. Vi måste våga se, precis som skolministern säger. Men då måste vi också hitta medel att nå ut i skolorna.

Skolministern är, enligt det första svaret, inte beredd att göra något extra för att ändra på detta.

Praxis varierar enligt mitt intryck mellan skolorna om hur man väljer att agera vid svåra fall av våld eller mobbning eller hot om mobbning i skolan. Skolministern säger själv att det inte får ges intryck av att skolan är en plats där samhällets lagar för övrigt inte gäller. Men då är dagens regler inte till fyllest. Därför beklagar jag att skolministern inte ens är beredd att utreda en anmälningsskyldighet. Det räcker inte med socialtjänstlagen, utan det skulle handla om en anmälningsskyldighet för våld.

Våldet är påtagligt och enligt min uppfattning ett växande problem i skolan. Skolministern saknar svar på frågan om konkreta åtgärder.

Jag vill gärna skjuta in att vi måste ge lärare och skolledning bättre möjligheter att agera mot mobbning och mot våld. Det handlar väldigt mycket om utbildning för att kunna se och på rätt sätt kunna ta tag i saker och ting i tid. Då är det fundamentalt med goda kunskaper.

Jag tror att det handlar om att utbilda alla grupper inom skolan. Det är ofta vaktmästarna eller personalen inom skolbespisningen som först ser att något inte fungerar i en grupp. Därför måste man satsa på kompetenshöjning.

Det är riktigt att skolledningen aktivt stöder arbetet, tillika kommunala politiker. Men vi måste mer undersöka föräldrarnas roll. De måste bli mer delaktiga i skolans arbete, alltid, inte bara när mobbning redan uppkommit. I dag kan det t.o.m. bli konfliktsituationer mellan skola och föräldrar när föräldrarna ställer krav på att skolan skall agera. Så får det inte vara.

Anf. 7 ERIK ARTHUR EGERVÄRN (c)

Herr talman! Vi är helt överens om att alla tänkbara åtgärder naturligtvis skall vidtas. Det finns inte bara en metod att lösa mobbningsproblemet i skolan. Här har presenterats en katalog på åtgärder i olika sammanhang som jag självklart tycker är både viktiga och riktiga.

Gunnar Goude pekade just på behovet av en trygghetsplan, vilket vi i Centerpartiet har tagit upp i ett antal motioner genom åren. Den går att baka in i den lokala skolplanen eller i arbetsplanen om man så vill.

Jag tycker dock att skolministern på sätt och viss förbigår grundproblemet, trots att hon själv säger att det gäller att agera kraftfullt och tidigt. Det är just detta jag efterlyser och tycker mig förstå är andemeningen i Sten Tolgfors interpellation. Varför skulle skolan vara annorlunda som arbetsplats än andra arbetsplatser när det gäller synen på våld? Jag talar i det här sammanhanget om det konkreta fysiska våld som kan utövas inom skolans väggar.

Jag är väl medveten om att mobbning är ett mycket stort problem – allt från det tysta, nästan osynliga förföljandet och trakasserier till klart och entydigt fysiskt våld. Som jag sade i mitt tidigare inlägg skall självklart polisanmälan ske med omsorg, så att säga, och efter övervägande. Men det finns situationer när det inte återstår något annat än polisanmälan om vi har kravet att skolan skall vara en arbetsplats som alla andra arbetsplatser i samhället, underställd samma rättssystem.

Jag förstår att det är den saken Sten Tolgfors vill ha en utredning om. Jag delar uppfattningen att vi åtminstone bör utreda en anmälningssplikt när det gäller den typen av grov mobbning som kommer till uttryck i form av våld.

Jag vill avslutningsvis fråga varför vi inte kan ta in erfarenheterna från bl.a. den Stockholmsrektor som i morse i TV klart verifierade just detta. På hans skola har man haft positiva effekter av att man konsekvent börjat polisanmäla fysiskt våld i skolan.

Anf. 8 GUNNAR GOUDE (mp)

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att skolministern har en väldigt insiktsfull attityd i detta ärende.

Beskrivningen av lärargrupper, föräldragrupper och elevgruppers funktion i det här arbetet är precis som en del i ett sådant program som jag efterlyser. Men programmet måste finnas, så att man inte i det dagliga arbetet i skolan glömmer det. Det är så lätt att glömma. Man vill faktiskt inte se mobbning. Det känner vi till som har jobbat som lärare. Det är så lätt att låta bli att se. Det är så lätt för en rektor att tro att han inte har mobbning vid sin skola.

Risken att mobbning inte upptäcks är i dag större än någonsin därför att våra skolor har fått en kraftig nedskärning under de senaste tre åren. Det finns mycket färre vuxna ute på skolgården, färre vuxna som har tid att se till eleverna på raster. Fritidspedagogerna har blivit färre, skolvärdinnorna är borta – ja, allt det där känner vi till. Därför finns det ytterligare skäl att nu inte släppa mobbningsfrågan.

Då är mobbningsprogrammet viktigt. Det blir som det checkprogram piloten har när han skall starta. Han måste gå igenom ett antal punkter som han egentligen tycker är jättetrista och inte vill göra, men det måste ske och man får inte missa en enda punkt. Mobbningsfrågan är minst lika allvarlig och borde ha ett sådant checkprogram vid varje skola.

Polisanmälning kommer i fråga vid en mycket speciell del, när det handlar om grovt våld. Det kanske inte har så mycket med det här att göra. Jag ser mobbningsprogrammet mera som en viktig del av skolans arbete när det gäller att fostra barnen till en god demokratisk anda. Det handlar alltså om demokratisk fostran som man får på köpet om man har ett effektivt mobbningsprogram. Det är alltså inte bara en sjukdomsbild i skolan som man angriper, utan man får också en bättre skola i stort om man får ett mobbningsprogram

Anf. 9 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Jag vill ta fasta på det sista Gunnar Goude sade. Jag tror det är viktigt att man har program eller särskilda metoder mot mobbning. Man får dock inte se det som en särskild lösning, som vissa anställda i skolan arbetar med. Det är en viktig del i skolans hela arbete och för alla som är anställda och arbetar i skolan, och för alla elever.

Därför är det viktigt att det finns med som en del i den lokala arbetsplanen och den kommunala skolplanen och inte lyfts ut så att man lägger ansvaret på kanske en eller två personer. Visserligen kan några

ha ett särskilt ansvar, men alla måste vara med. Så fort det blir luckor, där barn och ungdomar kan uppleva att vuxna inte har ansvar eller inte ser, då frodas den här typen av våld, trakasserier och mobbning.

Till Sten Tolgfors vill jag säga att det självklart är oacceptabelt att utsatta elever tvingas byta skola. Självklart måste mobbning åtgärdas på den skola där man är. Man skall inte vara tvungen att byta skola.

Jag vill också ta upp ett problem som också Sten Tolgfors själv nämnde: det finns, tyvärr, skolor som inte vill offentliggöra och visa vilka problem man har. En av orsakerna är att de förväntas konkurrera om elever på en som jag många gånger tycker fiktiv marknad. Det är en av orsakerna till att man inte vågar öppet tala om de problem som finns.

Det är viktigt för mig som socialdemokratisk skolminister att slå fast att skolor skall vara öppna och skall samarbeta. Valfrihet på skolans område får inte leda till att det som sker i skolan är affärshemligheter eller att den som leder skolan är en vd.

Mobbning och trakasserier kan inte ses isolerat. Det är resultatet av ett samhällsklimat. Därigenom blir problemet större. Det måste hantearas och lösas i skolan, men det har också ett vidare perspektiv.

Så sent som i förrgår såg jag ett TV-reportage från USA. Där har segregation och utslagning gått ofattbart långt. Samtidigt som människor lever i något som kan liknas vid permanent krigstillstånd bor välbärgade medelklassfamiljer, företrädesvis vita, i fina villaområden, bara några hundra meter från de slumområden där arbetslösa och utslagna lever i ofattbar misär.

Vi är långtifrån den verkligheten i Sverige, men vetskapen om vad en långtgående segregation och utslagning i sin mest extrema form kan innebära gör mig än mer angelägen om att göra också någonting åt de problem som finns i Sverige. Det här är stora politiska frågor, som måste lösas. Kampen för jobben, för att få ordning på statens finanser, med rättvisa i förgrunden, är avgörande för vilket samhällsklimat vi kommer att få. Om vi tillåter en långvarig arbetslöshet och ett stort budgetunderskott kan vi räkna med ett allt hårdare och brutalare samhälle.

Därför måste kampen mot mobbning, trakasserier och våld i skolan föras på flera plan. Det är en viktig uppgift i skolpolitiken, i skolan och i den konkreta vardagen i skolan, för mig som ansvarig skolminister och för alla dem som arbetar i skolan och har det konkreta ansvaret för den dagliga verksamheten.

Men vi kan inte överlämna problemet enbart till skolan. Det här är ett ansvar för hela politiken, för hela samhället, och det gäller vilket samhällsklimat vi skall ha. Det handlar också om det ansvar som vi alla måste ta på oss, som vuxna medborgare, för en vardaglig solidaritet, där vi måste ställa upp för varandra och där vi alla som medborgare också måste reagera och ingripa när vi ser att barn eller ungdomar utsätts för övergrepp, trakasserier eller mobbning.

Herr talman! Låt mig inledningsvis säga att det gläder mig att skolministern i sitt förra inlägg uppmärksammade den borgerliga regeringens arbete mot mobbning.

Svar på interpellation

Man måste konstatera att det finns tydliga samband mellan mobbning och senare former av våld. Det går alltså inte att föra en debatt om ungdomsvåld utan att börja med mobbning, därför att det som börjar med utfrysning osv. går vidare till ren våldsamhet senare.

Det andra som är allvarligt är att vår bild av mobbning ofta är fel. Vi tror att både den som utsätts och den som utsätter andra är en svag person. I själva verket visar det sig att den som mobbar andra inte sällan kan njuta av att ge sig på andra, medan den som utsätts ofta är litet osäker eller, om det är en pojke, fysiskt svagare. Det gör det än mer angeläget att vi tar tag i problematiken.

Jag vill också slå fast att det aldrig någonsin är den mobbades fel att han utsätts, oavsett vad skälet anges vara av dem som utsätter honom. Ansvar är alltid och odelat dens som utsätter andra.

Det är också viktigt att börja tala om mobbning av andra skäl. Inte alla barn som utsätts har någon att tala med. De skäms. De har hamnat längst ned på prestigestegen och vill inte säga det till föräldrar och andra, därför att de förnekar sig själva. Det kan också vara så, om barnet mobbas, att det väcker otäcka minnen till liv från föräldrarnas barn-dom.

Vi måste få till stånd ett annat debattklimat om mobbning och sluta dölja problemen. Själv ser jag skolor som förnekar alla problem som mindre trovärdiga än de som säger att de har problem men att de gör vad de kan för att lösa dem. Det är en trovärdighetsfråga.

Jag skulle vilja läsa upp ett citat från en undersökning angående mobbning gjord i Örebro. En flicka i klass 9 säger så här: "Det värsta med mobbning är att det är mer eller mindre accepterat. Vissa menar att det är bra med litet mobbning. Personligen anser jag att man aldrig kan tolerera någon mobbning. Från en som upplevt helvetet i tre år."

Det här citatet visar att vi har ett mycket stort arbete med att börja förändra attityderna, som är på väg att gå riktigt snett på våra skolor. Det är attityden att det är litet häftigt att ge sig på andra och attityden att man inte får vara den person man är.

Som jag ser det, måste vi pröva allt från särskilda krisgrupper – de planer som skolorna redan i dag har för hur de skall hantera mobbningsproblemen. Det finns mobbningskonsulenter i vissa kommuner. Man kan pröva faddersystem och temadagar samt arbeta med att få in mobbningsproblematiken i den ordinarie undervisningen. Man får inte heller vara rädd för att i riktigt allvarliga fall ta hjälp av barnpsykologer eller polis. Föräldrarna måste också in i skolans arbete på ett helt annat sätt än tidigare, naturligt och integrerat. Det finns också mycket att göra med att aktivt integrera olika grupper av elever på skolorna. Det finns mycket mer att göra. Jag tror att vi kan klara det, men då krävs det tydliga signaler om att man måste börja arbeta med detta nu.

Anf. 11 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s)

Herr talman! Den borgerliga regeringen tog initiativ till en lagstiftning, som tydligt anger att det är allas ansvar i skolan att motverka mobbning, och till läroplaner där det också tydligt anges vad som är skolans uppgift. Det var något som vi socialdemokrater välkomnade. Nu har vi gett mycket tydliga signaler, lagar och regler från statens sida. Nu är det dags för kommunerna och för skolorna att göra sitt arbete. Det är ett arbete som man just nu har en nytändning i. Det är många skolor som med anledning av skärpningen i skollagen och de nya läroplanerna har satt sig ned och utarbetat lokala program och börjat diskutera hur man på bästa sätt skall komma till rätta med problemen.

Det är fel att säga att vi ingenting gör. Det är väldigt mycket som görs ute i skolorna just nu. Därför skall vi erkänna de problem som finns och erkänna att vi både har och har haft en i vissa fall blundande attityd till mobbning och trakasserier i skolan. Men det är också viktigt att vi säger att vi nu gör saker, och inte sprider bilden av att statsmakten blundar för problemet, för det gör vi inte.

Skolan tar nu ansvaret och arbetar med detta. Då är uppgiften för regeringen och för skolministern att fundera på hur man på bästa sätt kan stödja detta arbete. Vi gör det via Skolverkets antimobbningsprojekt. Det är inte alltid ett sådant stöd är verksamt, men det här har visat sig vara det. Därför kommer det att fortsätta. Det har haft mycket god effekt. Man sprider de goda idéer som finns.

Idérikedomen och erfarenheterna finns lokalt ute på skolorna. Vår uppgift centralt är att se till att de goda idéerna sprids och att vi uppmärksammar de ställen där man hittills inte tillräckligt har tagit itu med problemen.

Jag vill också säga, som jag sade tidigare, att en av de viktiga ingredienserna är att man har ett samarbete med hemmen och det omgivande samhället. Skolan får inte vara en isolerad ö, som är skild från det omgivande samhället. Det är viktigt att föräldrar medverkar i skolan. Det är viktigt att föreningslivet medverkar i skolan och att man har ett samarbete med socialtjänsten och med polisen.

Sten Tolgfors tog upp detta att det alltid är den som mobbar som har ansvaret. Jag instämmer i det. Men jag vill också säga att de som tillåter att mobbning sker också har ett stort ansvar. De vuxna som ser ett barn eller en ung människa utsätta någon annan för mobbning eller kränkande behandling har också ett ansvar. Det är viktigt att vi tydliggör det ansvaret. Det har vi gjort. Nu arbetar man med hur man skall ta det här ansvaret på bästa sätt. Jag ser ganska hoppfullt på det lokala arbetet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Föredrogs och hänvisades

Proposition

1994/95:156 till utrikesutskottet

Skrivelse

1994/95:167 till jordbruksutskottet

Motioner

1994/95:Sf13 – Sf17 till socialförsäkringsutskottet

1994/95:N13 och N14 till näringsutskottet

1994/95:K17 – K20 till konstitutionsutskottet

1994/95:Ub46 – Ub51 till utbildningsutskottet

1994/95:Bo8 och Bo9 till bostadsutskottet

6 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Propositioner

1994/95:174 Vissa betygsfrågor m.m.

1994/95:177 Turistpolitik

1994/95:188 Effektiviseringar på delgivningsområdet

7 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 22 mars

1994/95:86 av *Tone Tingsgård* (s) till justitieministern om Offentlighetsprincipen och EU-handlingar

1994/95:87 av *Chris Heister* (m) till socialministern om Laboratorieprover

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 28 mars.

8 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställdes

den 22 mars

1994/95:380 av *Margareta Israelsson* (s) till jordbruksministern om Importen av isländska hästar

Prot. 1994/95:78
23 mars

1994/95:381 av *Håkan Holmberg* (fp) till statsrådet Leif Blomberg om Bosnien-kroaters situation

1994/95:382 av *Eva Björne* (m) till kommunikationsministern om Skydd mot plundring av M/S Estonia

1994/95:383 av *Marianne Andersson* (c) till statsrådet Leif Blomberg om Lån till invandrare

1994/95:384 av *Göthe Knutson* (m) till statsrådet Leif Blomberg om Invandrarverkets beslut

1994/95:385 av *Gullan Lindblad* (m) till statsrådet Leif Blomberg om Flyktingkonventionen

Frågorna redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 28 mars.

9 § Kammaren åtskildes kl. 12.43.

Förhandlingarna leddes av förste vice talmannen.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

1 § Justering av protokoll	1
2 § Meddelande om muntliga frågor till regeringen.....	1
3 § Meddelande om svar på interpellation	1
4 § Svar på interpellation 1994/95:73 om åtgärder mot mobbingen i skolan	2
Anf. 1 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	2
Anf. 2 STEN TOLGFORS (m).....	4
Anf. 3 ERIK ARTHUR EGERVÄRN (c)	6
Anf. 4 GUNNAR GOUDE (mp)	7
Anf. 5 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	8
Anf. 6 STEN TOLGFORS (m).....	9
Anf. 7 ERIK ARTHUR EGERVÄRN (c)	10
Anf. 8 GUNNAR GOUDE (mp)	11
Anf. 9 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	11
Anf. 10 STEN TOLGFORS (m).....	13
Anf. 11 Statsrådet YLVA JOHANSSON (s).....	14
5 § Hänvisning av ärenden till utskott	15
6 § Bordläggning.....	15
7 § Anmälan om interpellationer.....	15
1994/95:86 av <i>Tone Tingsgård</i> (s) till justitieministern om Offentlighetsprincipen och EU-handlingar.....	15
1994/95:87 av <i>Chris Heister</i> (m) till socialministern om Laboratorieprover.....	15
8 § Anmälan om frågor	15
1994/95:380 av <i>Margareta Israelsson</i> (s) till jordbruksmi- nistern om Importen av isländska hästar.....	15
1994/95:381 av <i>Håkan Holmberg</i> (fp) till statsrådet Leif Blomberg om Bosnien-kroaters situation	16
1994/95:382 av <i>Eva Björne</i> (m) till kommunikationsminis- tern om Skydd mot plundring av M/S Estonia.....	16
1994/95:383 av <i>Marianne Andersson</i> (c) till statsrådet Leif Blomberg om Lån till invandrare	16
1994/95:384 av <i>Göthe Knutson</i> (m) till statsrådet Leif Blomberg om Invandrarverkets beslut.....	16
1994/95:385 av <i>Gullan Lindblad</i> (m) till statsrådet Leif Blomberg om Flyktkonventionen	16
9 § Kammaren åtskildes kl. 12.43.....	16

